„БРАНИК“ ИЗЛАЗИ
шест пута на недељу.
осим на дан после свеца.

ПРЕТПЛАТА и ОГЛАСИ
шаљу се на администрацију,
А РУКОПИСИ
уредништву „Браника“ у Н. Сад.

Рукописи се не враћају.

БРАНИК

ЦЕНА ЈЕ »БРАНИКУ«.
За Угарску: Србију Црну Гору и друге стране државе
на годину К 34·— 46·— дин.
на по године К 17·— 23·— „
на четврт „ К 8·50 11·50 „

Поједини бројеви стају 12 потура.

ОГЛАСИ
рачунају се 10 пот. од реда ситних слова.
Уредништво и администрација „Браника“ налази се у кући А. Пајевића у Дунавској улици бр. 36.

ОРГАН СРПСКЕ НАРОДНЕ СЛОБОДОУМНЕ СТРАНКЕ.

Бр. 192. У Новом Саду, у четвртак 3. (16.) септембра 1909. Година XXV.

Једно значајно помиловање.

Јучерашњим телеграм из Ружомберка донео нам је вест: да је Његово Величанство краљ **помиловао** свих четрдесет и једног Словака осуђеника, који су били осуђени због афере у **Чернови**.

Овај кратки телеграм кавује много. Он је значајан за данашње прилике у Угарској у погледу односа према немађарским народима у Угарској.

Још је у живој памети онај крвави догађај у Чернови, словачком селу близу Ружомберка. Скромни Словаци у Чернови у својој сиротињи и прилозима других Словака скуцкали су потребну своту, да себи назидају нову цркву. У Чернови је био парох омиљени Словак Андрија Хлинка. Исти је Хлинка због једнога преског преступа био осуђен те је морао отићи у затвор. Кад је било време, да се освети нова црква у Чернови, Словаци се обрате на свога бискупа молбом, да се освећење одгоди, док Хлинка издржи своју казну и док изађе из затвора, да може он осветити нову цркву. Но бискуп не пристане на ту одгоду. Још пре тога је бискуп Парви затвореном Хлинки поставио заменика, али овога Словаци нису хтели да приме. Бискуп Парви изашље једног свога каноника, коме се придружи надсолгабиров. Црква је требала бити освећена у присуству каноника по парохову заменику а уз асистенцију надсолгабирова. У Чернову дође велик број жандара, да за случај потребе буду у помоћи канонику и надсолгабирову. Становници Чернове закрче сокак, којим је требао да прође каноник и надсолгабиров. Каруце са каноником и надсолгабировом продираху силом кроз сокак. Тада неки Черновљани задрже коње и зауставе каруце. Надсолгабиров стане опомињати, да пусте коње и каруце, па кад та опомена не поможе а он даде заповест жандармима да пуцају у народ. Услед тога је пало неких петнаест мртвих и велик број рањених.

Ствар овога покоља, који се десио новембра 1907., дошла је пред угарски сабор. Словачки народносни посланик Милан Хоца интерпелисао је у тој ствари министра унутарњих послова грофа Андрашија, али је једва могао довршити своју интерпелацију, јер се подигла вика са усклицима: „Покољу у Чернови није крив ни бискуп Парви ни надсолгабиров, него народносни агитатори, исти народносни посланици, које би требало казнити, јер буне народ!“ Другом једном приликом није боље прошао ни румунски народносни посланик др. Јулије Мању, кад је Андрашија и хонведског министра Јекелфалушија интерпелисао због сукоба међу хонведима и румунским сељацима у Панаду. Раздраженост у угарском сабору била је толика, да се имена: Чернова и Панад нису смела ни споменути.

Услед крвавога догађаја у Чернови поведе краљевски судбени сто у Ружомберку кривичну истрагу против Черновљана те стави преко стотину њих под оптужбу. После коначне расправе осуди суд њих четрдесет и једног на знамените казне. Сестру пароха Хлинке, госпођу Фалер, осуди суд као коловођу, на три године робије (fegyház). Ову казну повиси краљевска курија на седам година робије. Сâм парох Хлинка буде међутим оптужен због новога прескога преступа и осуђен, тако, да је, пошто је издржао прву казну, одмах морао наступити нову казну, те се и сада још налази у сегединском затвору.

Но пре него што ће се према правомоћној пресуди извршити казна против четрдесет и једног Черновљана, који су међутим били у истражном затвору, стигне краљевско помиловање за сва четрдесет и једног осуђеника.

Ми не знамо, на чији је предлог дошло то краљевско помиловање. На сваки начин формално на предлог угарскога министра правосуђа. Али у ствари чини нам се да су ту други фактори били меродавни. Угарски министар правосуђа др. Гинтер тешко да би из сопствене иницијативе учинио тај предлог. Др. Гинтер се у више прилика у угарском сабору хвалио, како он строге налоге даје државним одветницима, да енергично поступају против народносних агитатора, особито у погледу преских преступа.

Говори се. да се угарски католички епископат заузео за помиловање словачких осуђеника у Чернови, да докаже своје хришћанске осећаје према осуђеницима, па да се и бискуп Парви морао придружити осталим католичким бискупима.

Но нама се чини, да је католички епископат добио миг из Бечa, да се заузме за своју паству и да са знањем бечких меродавних кругова уповори угарскога министра правосуђа, да учини предлог, да се помилују Словаци из Чернове.

Ово је помиловање у том погледу врло значајно. Показује, да у Бечу великом пажњом прате однос немађарских народа према данашњој владајућој системи у Угарској. Беч не интервенира непосредно против осуде Словака, већ ово оставља хришћанској дужности угарскога епископата. Беч не ће да се непосредно меша у народносно питање у Угарској, као интерну ствар мађарске владе. Али даје на посредан начин познати, да се још увек брине за заштиту немађарских народа у Угарској.

Јуче је у „Бранику“ изашао чланак, у којем се сумња, да ће она 53 српска страдалника у Загребу бити ослобођени, већ се држи, да ће бити осуђени.

Држи се, да је иницијатива за „велеиздајнички“ процес потекла из Бечa. Мађарски државници придружили су се тој иницијативи. Но према ништавности резултата истраге и главне расправе можда се у Бечу дошло до другога увиђења. Ми држимо, да Беч не може бити споразуман са оном хајком, коју је Раух-бан против српскога народа тако невешто и глупо инсценирао. Готово изгледа, као да се хтео у Бечу изложити подсмеху предлог државнога одветника за „вешала“.

Ми држимо, да бечким меродавним круговима не може лежати у интересу већ и због њихове балканске политике, да се незадовољство и огорчење српског народа, створено услед „велеиздајничке“ парнице, још повишава.

Ми не губимо наде, да ће се после помиловања оних четрдесет и једног Словака из Чернове, и судба она 53 Србина страдалника окренути на боље.

⊙

Шта све Румуни раде за свој развитак и унапређење.

Један наш поштовани пријатељ и родољубив Србин из Вршца пише нам ово:

„Пре десет година није било у Вршцу ни једне румунске фамилије осим адвоката Спатарија, који је у лепо српско друштво ушао, узевши Српкињу за жену. У околини Вршца има додуше више румунских села, али она су са Вршцем само у толико у тешњој вези стојала, што су Румуни из њих на недељне пијаце долазили и пазаривали.

Од новијег времена опажа се и код Румуна велики покрет, који ће у будућности за наш српски народ бити од великог, штетног и опасног утецаја. Шта све урадише Румуни? Побудом своје свести основаше спажан румунски завод са главницом од **600.000 Круна**. Сакупише међусобно толико новаца и доведоше у Вршац за околину свог румунског проту са седиштем у Вршцу. А какав ће им бити даљи смер, то се даје по вестима, што по вароши курзирају, закључити, да су Румуни нама Србима велики и опасни непријатељи. (То никако не стоји. — Ур. „Бр.“) Меродавне вође стоје у погодби, да две куће купе за своје школе и цркву и као што чујемо, имају у ту сврху већ 40—50.000 Круна. Ал' то све није доста. Они иду још и даље и облеђу и оне људе, који се за Србе држе, и сладе им, да пређу на њихову страну. Кад су већ Румуни тако дрски и насртљиви, где су наши? Где је владика Габор? Где су те радикалске вође, који се у последњем опасном тренутку сви по масним званима разбегли.“

На ово, што вели наш пријатељ, морамо рећи коју од своје стране. Он се јако вара, кад каже, да су „Румуни нама Србима велики и опасни непријатељи“. То смо одмах у његову допису морали побити, јер то не стоји. Румуни имају свој национални програм, који они доследно и дивном истрајношћу спровађају. Они не питају, је ли то коме право или није. Ако тај румунски рад задире у српске интересе, онда Срби исто тако смишљеним радом нека се бране од тога. Није нама Србима нико други крив, што нам иде скоро све натрашке, него ми сами. Ето, Румуни доводе у Вршац себи проту, но зацело не ће довести каквога поп-Божу, који је **гост** у месту својих дужности. Не ће Румуни довести проту, који **вечито тумара** по лицитацијама, а црква му зврји; него ће довести свакако човека, који ће предводити Румуне у њиховој народној борби. Румунски новчани завод не ће трошити паре за радикалске кортешке теревенке, као што то чине вршачки радикали, него ће свом снагом пригрлити привредне интересе Румуна.

Хја, али кад вршачки Срби морају да трпе једнога Габора пишпека, једнога проту Божедина и остале радикалске талми-родољубе, е, онда нису Румуни криви, што српска ствар у Вршцу лоше стоји. **Учимо се памети од Румуна, а немојмо их грдити.**

Ево, видите, шта и како раде Румуни, а од тога и такова рада имају респекта и сами Мађари, који имају државну власт у рукама.

У 194. броју „Алкотмања“ од о. г. написао је Стеван Берталан врло значајан уводни чланак под насловом: „Влашки капитал.“ Да види наш народ и да се угледа на Румуне, доносимо неке податке из тог чланка једног Мађара о Румунима.

Румунски народносни покрет је управо сталешки покрет. То је освајачко продирање румунског средњег сталежа. Чија је земља, његова је држава. То су добро схватили Румуни и по плану отпочеше рад око заузимања земље оснивањем штедионица и кредитних завода. Још почетком 80 тих година су Румуни **оснивањем новчаних завода организовали провинцијални кредит** и олакшали набавку новца како економу, тако и занатлији. Настојали су да своја потраживања увек хипотекарно осигурају и старали су се, да она **земља**, на чији је грунтовни С) лист доспело име њихова завода као повериоца, **што пре дође у посед њихова човека**. Где-где, ако је затребало, **плаћали су огромне своте,** али већином су долазили до земље будзашто. Румунске вође ставиле су се на становиште, да ће народносна политика само тако довести до успеха, ако се створи **јак, богат, интелигентан румунски средњи сталеж.**

Упоредивши множење румунског становништва за последња два пописа народа са множењем румунских банака, са ојачањем румунског капитала, добијамо ову слику:

Године			
1890.	7,357.936 Мађара	2,589.079	Румуна
1900.	8,651.520 »	2,798.559	»
Прираст за 10 година:	1,293.584 Мађара	209.480	Румуна*)

*) Ово је мађарска званична статистика. Није могуће, да је за 10 година $2^1/_2$ милијона Румуна прирасло само са 209.480 душа. — Ур. »Бр.«

Број румунских банака	основ. главница	добитак
Године		
1890. 17 банака	1,843.300 К	321.000 К
1907. 111 »	18,296.200 »	2,043.083 К
Прираст за 17 година: 94 банке	16,452.900 К	1,722.083 К

У проценту изразивши развитак у две ближе године, на пр. 1904. и 1907., можемо установити, да се је број румунских банака подигао са **26%**, величина њихове основне главнице са **42%**, а чист добитак са **19%**.

Из података за 1907. годину израчунали смо, да је **мађарска земља хипотекарно оптерећена са 22,635.719 Круна румунског новца**. Ове године су све румунске банке исказале **1,071.449.854 К** укупног промета.

Кад се простор Угарске упореди са потраживањем румунских банака т. ј. колико је румунског капитала интабулирано на земљу, онда излази ово:

Простор Угарске је	279.759 km.²
Израчуњена хипотекарна потраживања	22,615.719 К

На 1 km² угарске земље пада 82 К румунског новца.

Тако ето раде Румуни. А кад је код нас један капацитет у новчаним стварима, г. Лаза Милошев, управитељ Централног Кредитног Завода, у овом листу указао на то, да треба концентрисати финансијалне снаге наших новчаних завода, нису ни десет Срба схватили огромну корист, коју би српски народ имао од остварења те здраве и спасоносне идеје.

Па зато: Немојмо се тужити на друге, да су нам криви. Пропаст твоја од тебе, Израиљу!

„Велеиздајничка“ парница у Загребу.

(Сто тридесет и осми дан расправе).

У понедељак, 13. септ. по р. к., 138. дан расправе у овој чудовишној парници држ. одветник Акурти наставио је „доказивање“ личне кривице појединих оптуженика. И у свом говору тога дана остао је Акурти себи доследан, а „кривицу“ је „образложио“ на пр. тиме, да су оптуженици чланови српске самосталне странке, да читају „Србобран“, да држе „Српско Коло“ и сличним „доказима“. А пошто је по Акуртијевој глави сва та акција велеиздајничка, то је по њему кривица и „доказана“!!

*

(Сто тридесет и девети дан расправе).

— За пет Срба Акурти тражи вешала! —

Јуче, у уторак, 1. (14.) о. м., 139. дан расправе, наставио је и довршио држ. одветник Акурти своје „доказивање“ кривице оптужених Срба, па је завршио патетички, како свима има опроштења, само издајици не.

И после онаких „доказа“, какве је тај жалосни државни одветник изнео, има он дрскости, да **тражи смртну казну на вешалима** за оптужене: Адама и Валеријана Прибићевиће, Јоцу Орешчанина, Перу Бекића и Симу Живковића млађег, а за све остале оптуженике **казну тешке тамнице од 10 до 20 година**!!

За тим је бранилац браће Прибићевића др. Хинковић отпочео свој одбранбени говор.

НОВИ САД, 2. септембра 1909.

— Дакле ипак побијају! У прошлом броју „Браника“ забележили смо вест престоничких листова о једној здравици патријарха Лукијана Богдановића у Земуну. Уједно смо споменули, да у онај мах, кад смо ту вест забележили, ова није била побијена. Али после подне добисмо престоничке листове и у њима је **побијено**, да је патријарх Богдановић споменуо загребачку „велеиздајничку“ парницу и Србе страдалнике у њој. Овај будимпештански деманти позива се у том на злогласни лајбжурнал познатога пошвабљеногa радикала дра Миливоја Бабића, на „Српски (?) Одјек“. Е, па наравно: зар би та пачавра споменула, све да је патријарх и говорио у интересу прогоњених Срба тобожњих велеиздајника? Зар би бивши Раухов кандидат Бабић у свом неписменом листићу хтео репродуцирати патријархове речи, које би пале у прилог Срба смосталаца, које прогања Бабићев идол Раух? Та некоји телићи Јашини не да немају смисла за страдања она 53 невина Србина, него **по народу испод жита телале**, да Срби самосталци у загребачким томруцима једу печење и пију најбоља вина!! Дотле достиже животињска мржња Јаковљевих приврепака.

Српски народ би требао да зна, како је управо патријарх говорио у Земуну: да ли онако, како су будимпештански листови у први мах јавили, или пак онако, како то јавља пангермански „Српски Одјек“, а по њему и тај деманти престоничких листова. Важно је, да се то зна.

— Саски посланик о народносном питању. Саски посланик из Ердеља др. Рудолф Шулер написао је у „Пестер Лојду“ велик уводни чланак под насловом: „Ein modus vivendi in der Nationalitätenfrage“. У том чланку др. Шулер критикује 1. §. 44. законског чланка од г. 1868., за који вели, да не стоји на природном темељу (политички нераздељиви народ), него на склопљеној теорији. Мисао „политичког народа“ не познаје „особину народности“ као такову, него даје народносна права само појединцима. Па ипак је „народност“ факат, који се не даје отдекретирати никаквим законом. Народност живи у Румунима, Србима, а делимице и у Словацима, а што једном живи, има и свог услова. Ко те услове пренебрегава, као што то чини баш мађарска школска политика, тај политику мење на вечиту борбу. Везе, које појединце везују с народношћу, стварне су, ту су, и тако рећи нераскидиме су. За људе, одане својој народности, очување народности је морална дужност, које нема нико права да се одрече Нико нема права, да се стиди својег матерњег језика, нико нема права, да расече везе, које су се путем рођења и крви створиле међу појединцем и његовом народношћу. Али 44. законски чланак од г. 1868. познаје само појединца у његову народном животу, али не целу народност. То је противречје, то је contradictio in adjecto.

На крају др. Шулер говори о modus-у vivendi, о начину, како да се то реши, али он то говори са обазривошћу Саса, за које веле, да су обазрив народ (circumspecta natio). Иначе је тај чланак вредан пажње у доба шовинистичке занесености.

— Апоњи и Румуни. Позната наредба министра богочасти и јавне наставе грофа Апоњија у погледу језика у науци вере изазвала је запрепаштење и код влади оданих Румуна. Па ако свештеници заиста изгубе државну припомоћ (конгруу), сви ће пристати уз народносну странку, а то би значило, да влада губи 30 до 40 својих мандата. И судбину мандата у оравичком срезу одлучили су румунски свештеници (уз жандарске бајонете), јер су свештеници конгруаши сви радили за владина кандидата Сијегеску-а.

Сад се влада нашла у небраном грожђу те је Апоњи поверио неким својим присташама, да гледе да ствар изравнају.

Политички преглед.

— Намет на вилајет. Министар-председник Векерле опет је отишао у Беч, где ће се сада ваљда решити и бескрајна криза у Угарској. Но у исти мах Векерле учествује и у заједничкој министарској конференцији, која склапа заједнички прорачун, односно спрема захтеве у погледу заједничког намета на вилајет, што ће га делегације имати да одобре. Услед тога, што је Немачка помогла Аустро Угарској, да олако анектира Босну и Херцеговину, мора наша монархија сада Немачкој да враћа љубав те да гради огромне ратне бродове, какви су енглески »Dreadnought« и. За такове четири морске грдосије с убојном опремом имаћемо да избацимо у округлом броју **230 милијона Круна**, а за остале потребе убојне флоте наше тражиће од делегацијâ 20, за анексијони кредит 160 милијона Крупа.

— Хоће ли бити нових избора? У мађарској уставној (Андрашијевој) странци означавају политички положај у Угарској као врло мутан, а не држе за искључено ни то, да ће још у течају ове зиме бити нових избора. Уставњаци држе, да гроф Андраши не ће још дуго моћи остати у кабинету.

— Насели банкари. У мађарском јавном мњењу „банкарима“ (»bankosok«) називају ону фракцију Кошутове странке, која агитира за мађарску самосталну банку. Ти људи сваке недеље држе народне зборове по разним варошима. Сад у недељу били су такови зборови у Суботишту и Марошвашархељу. У Суботишту су познатог брадатог грофа Тивадара Бађањија често прекидали заједљивим опаскама. Кад је тај гроф бајаги од срца пожуривао стварање општег бирачког права, довикивали су му: „Имали сте доста времена за то!“ Гроф разлаже, да се стапање странака може извести, али само на основу начелâ независњачке странке 48 шке. Ту су му довикивали:

— А та начела ви чувате за боља времена. Ослободите нас од нашег тутора Фрање Кошута! А има ли он још Леополдов орден?

Кад је пак брадати гроф рекао, е не верује, да ће се наћи Мађар, који би гласао против самосталне мађарске банке, прекинуше га виком:

— Нама треба хлеба и зараде, јер та ће банка бити, истина, добра, али за велику господу.

У Марошвашархељу нису хтели да дођу на „банкарски“ збор кошутовачки жупан, поджупан, послници из те жупаније и велики део интелигенције.

— Мању пред својим бирачима. Румунски народносни посланик др. Јулије Мању полагао је у недељу рачун пред својим бирачима у Алвинцу. С њим су били и посланици др Т. Михали, др. Аурел Влад, др. Стеван Чичо Поп и др. Јован Сучу, и сви су говорили пред многобројно искупљеним бирачима. Жестоко су осудили владавински систем и мађарску коалицијонашку владу, чија се нетрпељива, реакцијонарна, противрумунска политика испољава у Андрашијевој изборној реформи, у Дарањијевој насељеничкој политици и у Апоњијевим наредбама.

— Немачки научењаци против Словена. Петроградско »Новоје Времја« на уводном се месту бави противсловенским говорима, што су их 6. о. м. у Берлину држали на ђачкој скупштини немачки свеучилишни професори и научењаци: Рете, Ленц, Вагнер и Лист. Ту су скупштину сазвали немачки свеучилишни ђаци, да протестују против догађаја у Прагу. У њој је професор Вагнер изјавио: „Доле са словенским светом!“ Ђаци и професори су одобравали тај поклик и једногласно примили предлог, да се позову сви Немци, нека приступе „слободном савезу“, којему је задаћа: очување немачкога елемента изван Немачке. Скупштина је изјавила, да је то света дужност сваког Немца. Немачки суплеменици изван Немачке изврженi су прогону. Словени у Аустрији и на Балкану не ће да буду робови Немаца. Ево у том се управо и састоји „прогон“ Немаца изван Немачке; али и то је дрскост, која заслужује казну. Зато: „Доле са словенским светом!“ „Ради се ту — вели „Новоје Времја“ — очито не о уговорима, о међународном праву. Словени не крше никаква уговора, не нападају на Немце. Они се само бране против неправедних прохтева, траже само правде и мира. Немство им на то одговара објавом рата под геслом: »Доле са Словенима!« Мањим не ће се Немци да задовоље. Немство не ће да се поштено погоди са Словенима у погледу узајамних права и интереса. Оно хоће да искорени и уништи Словене свуда, где је то могуће. На споменутој скупштини био је цвет немачког народа. То су разбојнички идеали. То и нису идеали, већ просто зверска пожуда, да се обори све, што стоји на путу. Нас, који бранимо праведну ствар мирним средствима, који тежимо за заштитом слабога против безакоња, окривљују, да бунимо словенско и руско јавно мњење против мирољубиве Аустрије и још мирољубивије Немачке. Но ми нисмо изрекли ниједне речи, која би позивала на назалу. Ми смо говорили само о обрани. Но и тај мирољубиви рад изазваће у извесним круговима (владиним) незадовољство и осуду. Но за то гесло: „Доле са словенским светом!“ у тим круговима не ће изазвати ни осуде, ни протеста. Кад ће куцнути час, да ће Русија међу нама одлучивати?“

ВЕСТИ ИЗ МЕСТА И ИЗ НАРОДА.

Нови Сад, 2. септембра 1909.

— Сад га Србима поклањају. Ових дана су престонички, а по њима чак и новосадски несрпски листови донели вест о том, како је војни суд у Будимпешти осудио на годину дана тамнице и на ражаловање поручника ц. и кр. 6. (новосадског) пешадијскога пука Дамјана Демјановића од Баранке, јер је као официр код овдашњег ц. и кр. 6. допунбеног окружног заповедништва за добре паре ослобађао од војничке службе синове богатих сељака, а особито Швабе. Тај официр је ових дана на двору будимпештанског војничког затвора ових дана ражалован и спроведен као обичан робијаш у тамницу.

То је жалостан свршетак једне официрске каријере. Не бисмо ту обичну ствар ни спомињали, да мађарски листови и ову жалосну прилику нису употребили, да оклеветају Србе. Бар новосадски мађарски листови могли су знати тачно, како стоји ствар и ко је био тај Демјановић, али су они нашли за добро, да се начине невешти и да полагују престоничким листовима,

Ти су листови наиме јавили, да се тај официр зове Дамјан и да је »из богате и одличне српске породице.« А то није истина. Пре свега он се не зове Дамјан, него Дежё, он није „из богате и одличне српске породице«, него је он био **помађарен угарски Рус**. Отац му је био унијатски прота, а брат му је угледан лекар у Будимпешти, др. Емил Демјановић. Ражаловани поручник је дуго службовао у Новом Саду и ту је у друштву увек истицао своје мађарство. Није он, дакле, био Србин и мађарски листови не треба сада да га Србима поклањају.

— Допуна јавном рачуну. У 187. броју »Браника« изишао је јаван рачун од г. Владимира пл. Војновића из Б. Фелдварца, али су случајно изостала имена двојице прилагача, и то: г. Шандора Миковића и г. Саве Мудринскога, обојице из Сентомаша, који су сваки приложили

по 1 К. Овим допуњујемо онај јавни рачун.

— † **Стеван Матић.** У Мохолу је прекјуче у 81. години свог живота преминуо ондашњи уважени грађанин Стеван Матић. Покојник је био ванредно агилан и одушевљен Србин те је његовим заузимањем мохолска српска општина материјално осигурана тако, да јој ретко има равне у Српству. Са својом недавно преминулом супругом Дафином, с којом је у сретну браку провео готово шездесет година, изродио је многобројан честит пород. У покојнику губе свог доброг родитеља подуправитељ Централнога Кредитног Завода у Новом Саду г. Душан Матић и књиговођа у мохолској штедионици и наш поштовани сарадник г. Слободан Матић. Нека је честитој старини Стевану Матићу вечан спомен а души му Бог дао у рају насеља!

— **Скандал у београдском суду.** Из Београда јавља »Обзору« његов стални дописник за овај призор у првостепеном суду за варош Београд:

»Прво одељење београдског варошког суда, у коме је судио председник суда г. Тадијић, судило је спор г. адвоката Мостића са краљицом Наталијом, због неплаћене бранилачке награде г. Мостићу. Суд је нашао, да тражбина г. Мостића није на закону основана и одбио је г. Мостића од тражења. Иако г. Мостић има право жалбе на више судове, он је при изласку из судске дворане довикнуо г. Тадијићу: „Ти си један несавестан председник!«

Како је Мостић овим својим поступком нанео увреду председнику суда г. Тадијићу у званичној дужности, то је г. Тадијић одмах поднео реферат и тражио, да се Мостић казни, или своје речи докаже. Суд је решавао до у ноћ овај сукоб и по тужби Тадијића казнио Мостића за овај испад са осам месеци затвора. Г. Мостић подноће жалбу вишим судовима за овакову казну.«

Г. Милан Мостић је — ако се не варамо — радикал Пашићеве боје. Онда није чудо, што је на такав начин »одахнуо« према председнику суда, кад овај није решио по Мостићеву ћефу и — интересу.

— **Кад вођа локомотиве носи кртолу.** Какав је »ред« на нашим железницама, показује и куриозан случај на вицинској прузи Дуго Село-Пакрац. На станици Пољани потуку се начеоник станице и вођа локомотиве Варга, јер онај први не хтеде дозволити, да Варга понесе на локомотиви два џака кртоле. Кад су један џак већ силом скинули, вођа локомотиве је претио, да не ће водити даље особни воз, ако скину и други џак. Воз се за тим крене с једним џаком, али Вргу је јако болело, што му је други џак кртоле остао у Пољани и зато је вечерњи особни воз, који је опет он водио, стао на отвореној прузи, па ударио натраг. Варга натовари и други џак кртоле па онда пође мети. Наравно да је воз стигао у Пакрац с великим закашњењем. Поведена је истрага.

— † **Пера Јовановић.** У Шапцу је умро учитељ шабачки Пера Јовановић, отац чувенога војводе Бране П. Јовановића, који је славно погинуо, борећи се за српску ствар у Старој Србији. Покојник је био одличан учитељ, нежан отац и велики српски патријота, а то је доказао и тиме, што се борио у три последња српска рата и што је јуначкога сина свога Брану радо пустио у борбу против турских и арнаутских зулумћара.

Лака ти српска земља, врли родољубе, и покој племенитој ти српској души!

— **Суровост једног запуштеног глумца.** Реч је о Мики Стојковићу. Ко не познаје Мику Стојковића? То вам је бивши члан свих могућих позоришних дружина на словенском југу. Много је залазио и у Нови Сад, где се је такође „прославио«. Какав је то човек, зна цео словенски југ, а особито они, који су имали с њим непосредно посла. Тај Стојковић се је једном — не знамо, на који начин — дочепао у Србији и државне службе. Позивајући се на своје пређашње »право«, напао је тај човек ономад у Београду министра иностраних дела г. дра Милована Ђ. Миловановића, кад је овај из министарства хтео да иде кући. Стојковић је захтевао од министра иностраних дела, да га овај врати у пређашње му звање, из кога су га »недужна« истерали. Кад Миловановић одговори настрљивцу, да не може за њ ништа учинити, Стојковић хтеде песницом да удари министра, који мораде да се уклони испред тог сурова човека, кога је Бог обдарио великом телесином. Стојковић је кроз више улица вијао министра Миловановића, који се на послетку једва склони у једну кућу, где се онесвешћен сруши на земљу. Дозвани лекари препоручише министру највећи мир, јер га иначе лако може ударити капља.

— **Разбојнички нападај на поштанска кола.** Пре два дана су у Србији међу Пожаревцом и Свилајнцом на поштанска кола напали оружани разбојници. Поштански кочијаш и један жандармеријски подофицир, који је пратио поштанска кола, убијени су а из кола су покрадене све ствари од вредности. Злочинцима се још није ушло у траг.

НОВОСТИ СА СТРАНЕ.

— **Престолонаследник и мађарски бака.** Ономад су завршени велики маневри аустро-угарски код Великог Месерића у Моравској. На њима је присуствовао и немачки цар Виљем. Сад мађарске новине доносе, како је наш наследник престола ословио једног мађарског баку, који је радио код пољског телеграфа:

— Одакле сте?

После војникова одговора наследник престола запита:

— Има ли ту много мађарских војника?

Бака, који у том официру високога ранга није познао надвојводу-престолонаследника, одговори:

— Богме нас има много Мађара, господине генерале! Без Мађара се и не може добити битка!

Наследник престола се је — веле мађарски листови — слатко насмејао згодном одговору.

Не узимајући у обзир то, да престолонаследник не ће питати баку, колико има на маневрима мађарских војника, јер ће то наследник престола као генералисимус боље знати од баке; не узимајући, даље, у обзир, да се бака не би усудио, да без питања износи своје рефлексије генералу: сва та прича је већ и зато смешна, што код Вел. Месерића није ни једна странка »победила«. Еле, нема право онај мађарски бака. — Међутим са надлежне стране из Беча проглашују вест мађарских листова о том тобожњем разговору наследника престола с мађарским баком за измишљотину. Мађарски листови се сад ужасно једе због тог демантија те веле: зар није слободно ма и легендама подстицати патријотизам у мађарском народу? Дакле и сами сад признају, да је све то била само — легенда.

— **Кук и Пери.** „Associated Press“ доноси од свог нарочитог извештача подужи телеграм из Battle Harbour-a, који је од момчади с брода „Roosevelt“, којим је путовао Пери, дознао разне појединости о Перијеву поларном путу. По овима је Пери доспео на северни пол праћен једним јединим Ескимом и неким црнцем, по имену Хензоном. Пери је био на полу 34 сахата.

Немачки поларни путник Дригалски изјавио је, да потпуно верује Куку и уверен је, да је Кук предварио Перија у открићу северног пола.

— **Ваздушним бродом на северни пол.** Из Хемелмарка јављају, да је под председништвом пруског принца Хенрика, а под протекторатом немачког цара састављен приређивачки одбор за немачку поларну ваздушну експедицију. Чланови одбору су осим председника грофа Цепелина још професор Хергезел, тајни саветник Левалд и трговински саветник Фридлендер-Фулд. Цел овом одбору је, да пошље на северни пол ваздушни брод, да испита арктичке крајеве помоћу ваздушног брода, којим се даје управљати.

— **Словени у Аустро-Угарској.** Од 50 година амо Словени су се у Аустро-Угарској умножили, а број Немаца и Талијана је опао. Словена данас има 22,300.000, Немаца 11,300.000, Мађара (по званичној статистици) 8,750.000, Румуна, 3,000.000, Талијана 750.000 душа.

НОВИЈЕ.

Берлин, 1. септембра. Руски министар спољашњих послова Изволски стићи ће на свом повратку у Петроград крајем ове седмице амо у Берлин, где ће се задржати неколико дана. За то ће се време састати и са немачким државним канцеларом Бетман-Холвегом. При том ће се састанку расправљати и актуална политичка питања. Говори се, да ће немачки цар Изволског примити у засебну аудијенцију,

ТЕЛЕГРАМИ

уредништву »БРАНИКА«.

Не дају милијоне на војску и пловиграде!

Беч, 2. септембра. Чланове обостраних влада тако су изненадили огромни издатци за војску и ратну мариву, да су једнодушно изјавили, е се на темељу такога прорачуна у опште не могу упуштати ни у какве преговоре. Прорачун се мора знатно снизити.

У погледу босанског устава решено је, да се овај може дати тек после решења кризе О том у бечким круговима влада потпуна неоријентираност, јер Аустријанци не ће да даду Мађарима никакких војничких или финансијалних уступака.

Поштованим претплатницима.

Пошто је крајем прошлог месеца истекла претплата оним нашим претплатницима, који су се претплатили за август ш. г., то их овим умољавамо, да изволе чим пре обновити претплату за септембар, како не би било прекидања у шиљању листа. Месечна претплата износи К 2·90. **Свима пак, који нису послали претплату за III. четврт, јављамо, да ћемо им само још неколико бројева послати, а затим шиљање листа обуставити.**

Администрација „Браника“.

Трговина.

НОВОСАДСКА ПИЈАЦА

ИЗВЕШТАЈ

2. (15). септембра. 1909.

Пшеница I. каквоће	—	К	13·20 —·—
Пшеница II. каквоће	—	„	12·60 —·—
Зоб — — — — —		„	6·70 —·—
Јечам — — — —		„	6·70 —·—
Кукуруз окрњен		„	6·70 —·—

све од 50 кила.

Управник: Др. Мих. Полит-Десанчић
Одговорни уредник: Јанко Перић

ОГЛАСИ.

Др. Ђ. ТРИФКОВИЋ

вратио се с пута.

Прима болеснике од 9—11 сахати пре подне у свом стану: Трг Фрање Јосифа бр. 3. (Главна пијаца, кућа трговца Вагнера). 393 1-3

†

ЈАВНА ЗАХВАЛА.

Налазимо се побуђенима, да приликом смрти нашег доброг оца, брата, чике, тетка и деде

ПЕРЕ ПОПОВОГ

мерника задруге шајкашких ритова

изразимо захвалност у првом реду: г. др. П. Турском, који се марљиво трудио, да му болове ублажи. Хвала нека је преч. г. г. Милану Вукосављевићу, пароху мопоринском, Силвестру Перићу, капелану из Перлеза, О Лаврентију Јеловцу, јеромонаху и г. Јовану Јанићу, учитељу, који су покојника опојали и до вечне куће отпратили. Хвала тителском певачком друштву, што је у почаст покојнику при опелу складним појањем тугу нашу ублажавало.

Хвала нека је Ритској Задрузи, што је своме мернику на самрни одар венац положила.

Велика хвала нека је г. Ради Малетином и сестри му гђци Феми, што су нам у свему на помоћи били. Надаље свима онима, који су нашег драгог покојника у болести му посећивали, као и онима, који су га до вечне куће отпратили.

У **Тителу**, 1. (14.) септембра 1909.

У име ожалошћене родбине

Ленка

удова мерника **Пере Поповог**

рођена **Павловић.**

Милорад и **Анђелка**

389 1-1 деца.

БУРАДИ

сваке величине

има на продају по умереној цени 376 3-3

АЛЕКС. АДАМОВИЋ

НОВИ САД.

ИЗВАНРЕДНЕ НОВОСТИ,

за јесењу сезону

сваки дан стижу и сва роба

у мушкој и женској моди

ће се са врло сниженим и утврђеним ценама продавати. Изволите једну пробу правити ради уверења С особитим поштовањем

С. КОВАЧ »код РОДЕ«

НОВИ САД, улица Лауша Кошута бр. 25.

332 10-100 ТЕЛЕФОН БРОЈ 255.

ПРОМЕСЕ

4% потиско-сегединских срећака

ГЛАВНИ ЗГОДИТАК

К 180. 000.—

5 згодитака по К 2000.—

4394 згодитка по К 240.—

жребање 1. октобра о. г.

366 **ЦЕНА К 7·—**

издаје

МЕЊАЧНИЦА

ЦЕНТРАЛНОГ КРЕДИТНОГ ЗАВОДА

у Новом Саду.

*) Поштом шаљемо промесе само кад нам се унапред пошаље новац са 35 пот. за поштарину.

СТЕЧАЈ.

Расписује се из стипендијске задужбине *Васе Јагазовића* и *жене му Саранфиле стечај* на **једно** стипендијско место са годишњом стипендијом од 600 круна, за слушаоца **економске струке.**

Молби ваља приложити: 1. крштено писмо; 2. школска сведочанства од последње две године; 3. сведочанство од политичке власти о сиромаштву, у ком ваља да стоји и то, колико деце имају молиочеви родитељи и 4. лекарско сведочанство о здрављу и накаламљеним богињама. — Ко не приложи бар једну од наведених сведоџаба, нек последице припише себи самом.

Све сведоџбе треба послати и у оригиналу и у обичном препису. Оригиналне сведоџбе вратиће се молиоцима, пошто се упореде с преписима.

По вољи оснивачевој сваки од питомаца мора бити Србин православне вере а из земље под светом круном Стевановом, изузимајући једино децу покојникова сестрића Исидора Радмановића.

Стипендисте морају своје науке слушати на каквом школском заводу у Угарској, који одреди Матица Српска.

Првенство при избору имају деца Исидора Радмановића, сестрића завештачева; за тим деца његова кума, покојног Дамјана Јеврића, пароха у Јамини, његова кума Стевана Влајковића у Гуњи, ако се искажу, да су сиромашни и за науку способни.

За стипендисте, осим оних, који на то имају првенство, могу се изабрати и други, у том случају, ако они, који имају првенство, не исцрпу установљене стипендије.

По наредби министарској не сме ни један питомац уживати две или више стипендија у једно и исто доба,

Сваки питомац добије „Питомачка правила“, којих се мора строго придржавати.

Рок овоме стечају траје до *1. (14.) октобра 1909.*

Молбе, које стигну после истеклог стечаја, *не ће се узети у обзир.*

Из седнице Књижевног Одељења Матице Српске. У Новом Саду, 1. (14.) септембра 1909. год.

Председник Матице Српске:

390 1-3 **А. Хаџић** с. р.

СТЕЧАЈ.

Расписује се стечај на два места из стипендиске задужбине *Ђене Брановачког* и *жене му Иде* рођ. *Вујић из Сенте*, једно за ученике горње реалке с годишњом пристојбом од 1200 круна, и друго за слушаоце економске велике школе с годишњом пристојбом од 1600 круна.

Молби ваља приложити: 1.) крштено писмо; 2.) школска сведочанства од последње две године, 3.) сведочанство од политичке власти о сиромаштву, у ком ваља да стоји и то, колико деце имају родитељи молиочеви; 4.) лекарско сведочанство о здрављу и накаламљеним богињама; 5.) службено уверење о евент. сродству са завештачима. — Ко не приложи бар једну од наведених сведоџаба, нек последице припише себи самом.

Све сведоџбе треба послати и у *оригиналу* и *у обичном препису.* Оригиналне сведоџбе вратиће се молиоцима, пошто се упореде са преписима.

Првенство на ту стипендију имају крвни сродници завештача Ђене Брановачког и жене му Иде рођ. Вујић, затим ученици родом из Сенте и најпосле само још ученици-становници бившег крунског дистрикта бачког.

Питомац, који добије стипендију за горњу реалку, мора се лично и потписом својих родитеља или њихових заменика обвезати, да ће после апсолвирања горње реалке изучити економску велику школу, било у отаџбини било у иноземству. Ради изучавања у иноземству мора имати дозволу високог угарског краљ. министарства просвете и црквених послова.

Изабрани питомац добијаће стипендијску пристојбу у једнаким месечним оброцима на десет месеца унапред на признаницу с потврдом школске власти из благајнице српске црквено-школске општине (задужбине Ђене Брановачког и жене му Иде рођ. Вујић) у Сенти. Сведоџбе пак има питомац редовно слати Матици Српској у Нови Сад.

По наредби министарској не сме ни један питомац уживати две или више стипендија у једно исто доба.

Сваки питомац добија „Питомачка Правила“, којих се мора строго придржавати.

Рок овом стечају траје до *1. (14.) октобра* 1909.

Молбенице, које стигну после истеклог рока, не ће се узети у обзир.

Из седнице Књижевног Одељења Матице Српске, у Новом Саду, 1. (14) септембра 1909.

Председник Матице Српске:

391 1-3 **А. Хаџић** с. р.

СТЕЧАЈ.

Расписује се стечај на **једно** упражњено стипендијско место из задужбине **Нестора Димитријевића** с годишњом пристојбом од 400 круна за ученике ниже, евентуално горње гимназије.

Молби ваља приложити: 1) крштено писмо; 2) школска сведочанства од последње две године; 3) сведочанство од политичке власти о сиромаштву, у ком треба да се наведе и то, колико деце имају молиочеви родитељи; и 4) лекарско сведочанство о здрављу и накаламљеним богињама. — Ко не приложи бар једну од наведених сведоџаба, нек последице припише себи самом.

Све сведоџбе треба послати *и у оригиналу и у обичну препису.* Оригиналне сведоџбе вратиће се молиоцима, пошто се упореде с преписима.

По вољи оснивачевој имају првенство на ту стипендију синови и потомци браће му Кузме и Ђире, даље сродници завештачеви из Јакова у Срему, а за тим ученици родом из Великог Бечкерека.

По наредби министарској не сме ни један питомац уживати две или више стипендија у једно и исто доба.

Сваки питомац добија „Питомачка правила“, којих се мора строго придржавати.

Рок овоме стечају траје до 1. (14.) октобра 1909.

Молбе, које стигну после истеклог рока, *не ће се узети у обзир.*

Из седнице Књижевног Одељења Матице Српске, у Новом Саду, 1. (14.) септембра 1909.

Председник Матице Српске:

392 1-3 **А Хаџић** с. р.

НОВО ОТВОРЕНА КРОЈАЧКА РАДЊА

ПАДЕЈСКИ и ТАТАЛОВИЋ

БУДИМПЕШТА

(Irányi u. 2—4)

лиферују (франко-паковање са реклам-чивилуком за хаљине)

1 Сако одело . . . К 70—80
1 Врс капут . . . „ 70—80
1 Зимски капут . . „ 70—80

Све од правог енглеског штофа. Посао прве врсте. 136 4—104

За наш штоф израду гарантујемо.

СЛАНО КУПАТИЛО

У СТ. СЛАНКАМЕНУ

отворено од I. маја до I. октобра.

Има **40 елегантно намештених соба** са ценом од 1 К до 4 Круна;

лепу пространу **новосаграђену рестаурацију** са добрим јелом и пићем;

стална музика, која трапут дневно свира.

Ближа извешћа даје

Штедионица у Ст. Пазови.

669 80-100

ОБЈАВА.

Част ми је са овим до повољног знања ставити, да од 15. септ. о. г. отварам

ПИВНИЦУ „ГАМБРИНУС“

код »ГВОЗДЕНОГ ЧОВЕКА« **У НОВОМ САДУ.**

Пиво ћу точити из чувене **ЧЕШКЕ ПИВАРЕ.** Јело и пиће изврсно, послуга тачна и брза. Као син Стеве Димитријевића, опште познатог „ПИШТЕ БАЧИ“, бившег гостионичара код „БЕЛЕ ЛАЂЕ“, молим за многобројну посету.

Са поштовањем

373 3-12 **ИВАН ДИМИТРИЈЕВИЋ**, ресторатер.

Хотел „БЕЛА ЛАЂА“

ЂУРЕ ЗУРКОВИЋА Нови Сад,

модерно са свима удобностима уређен, најподесније место за састанке странаца, са изврсном кујном и најбољим пићем.

Точи прастаро

1 79-150 (urquell) ПИЛЗАНСКО ПИВО.

Овде се може јефтино добити један полован **Ландауер.**

НИКОЛЕ КАПАМАЏИЈЕ

Трговачка школа и Пансионат

У БЕЧУ.

(Адреса: N. Kapamadžija, Wien VI) Mariahilf, Millergasse 43.)

Циљ је ове школе, да младиће, који немачки знају, обично за 2 године у трговачким наукама тако обучи и усаврши, да буду способни у сваком трговачком или фабричком комптоару, у банкама или новчаним заводима ваљано радити. Они ђаци пак, који без икаквог знања немачког језика у школу ступе, морају прво немачки научити, па онда тек могу бити редовни ђаци.

За зрелије младиће са добром школском припремом и знањем немачког језика постоји једногодишњи стручни курс (Einjähriger Fachkurs,) у ком се горе поменута циљ за 10 месеци може постићи.

Срби ђаци имају осим редовних предавања (која су чисто на немачком језику) и засебну наставу, где свестрано и темељно уче немачки језик и нешто од других предмета, које на српском, које на немачком језик .

Школарина износи (осим 4 К уписнине) 220 К а. вр. годишње, а може се полугодишње напред платити.

Књиге стају од прилике 20 К.

У вези за школом и у истом здању постоји и новоуређени

ПАНСИОНАТ

где су ђаци не само у брижљивој нези и под строгим надзором добро смештени, него и засебну поуку како у немачком језику, тако и у осталим трговачким наукама добијају.

Како је место у пансионату ограничено, а више од половине места већ сад попуњено, то се могу нове пријаве само онда осигурати, ако се што пре учине и прва рата пансионатске своте по програму одмах уплати.

На жељу родитеља смешта директор ђаке и у приватним кућама на стан и кост.

Школа почиње 4. (17.) септембра. 328 6-6

Програми се шаљу на захтевање бесплатно.

Власник и издавалац: деоничарско друштво »Браник«.

Штампарија деоничарског друштва »Браника«.